

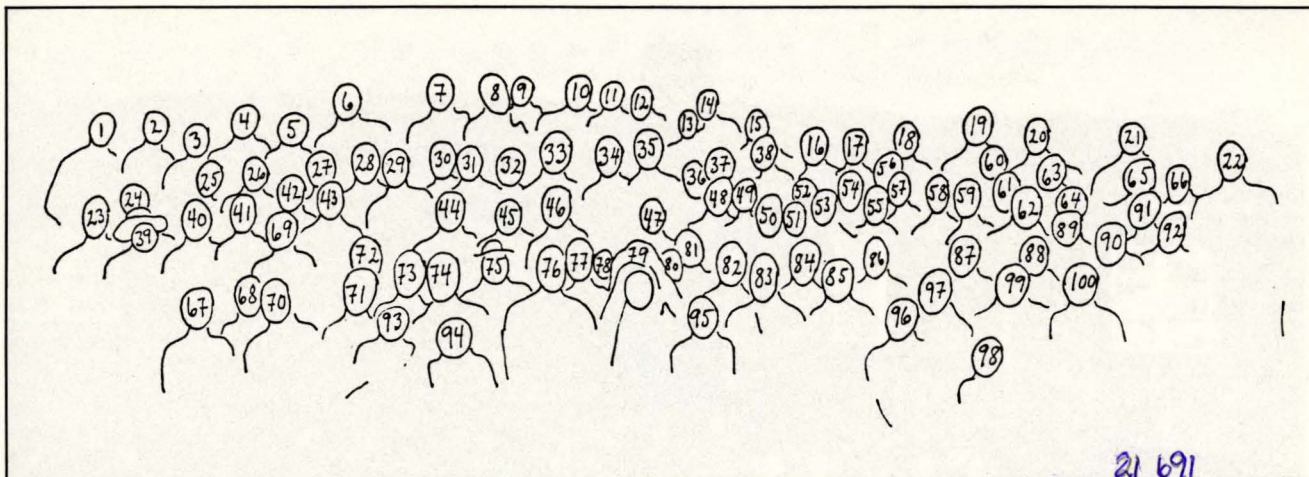
Bryllupsbilder og bryllupstradisjoner med eksempler fra Narjordet

Av Amund Spangen

Peder J. Bredalslien, som levde fra 1883 til 1928, var aktiv fotograf hele sitt voksne liv. Han ble ofte benyttet ved spesielle anledninger i hjembygda Narjordet. Det var for eksempel vanlig i bryllup å fotografere hele selskapet samlet foran hovedbygningen på garden der bryllupet sto. Etter P.J. Bredalsliens død ble det fortsatt tatt slike bilder etter hvert som det ble vanlig for folk å skaffe seg fotografiapparat. Jeg har tatt for meg noen av disse bildene, tatt fra 1910 til ca. 1950, og med dem som utgangspunkt har jeg prøvd å finne ut noe om bryllupsskikkene i Narjordet.

Bryllup på Odden i Narjordet i 1910

1. Ingrid Korsjøen, 2. Krestine Ryen, 3. Petra Grue (Litj-Petra), 4. Pauline Bækken, 5. Petronille Bækken, 6. Jens Narjord, 7. Anton Persen Norheim, 8. Martin Holøien, 9. Holøien, 10. Jon Nygård, 11. Aksel Nygård, 12. Bækken, 13. Bækken, 14. Petter Ryen, 15. John J. Ryen, 16. Inga Os, 17. Jon Narjord, 18. Per Holmsbakk, Per Jonsa Ryen, 20. Engebret Mikkelsen Nylend, 21. Lars Nygård, 22. Per Os, 23. Jens Ryen, 24. (fra Osgarden), 25. Berit Nygård, 26. Ole A. Nygård, 27. (bror til Inga Øian (42), 28. Hans Narjord, 29. Ragnar Odden, 30. Embret Engavoll, 31. Pär Olson Loo, 32. Ovelia Engavoll, 33. Esten Sæther, 34. Martin Ryen, 35. Ellev Holm, 36. Ryen, 37. Berit Narjord, 38. Sofia Sæther, 39. Hans Ryen, 40. Mikkel Bækken, 41. Håkonsgjelten (?), 42. Inga Øian, 43. Jørgen Øian, 44. Fru Loo, 45. 46. 47. Leif Ryen (Mestvedthagen), 48. Marie Ryen, 49. Elianna Bredalslien, 50. Ingrid

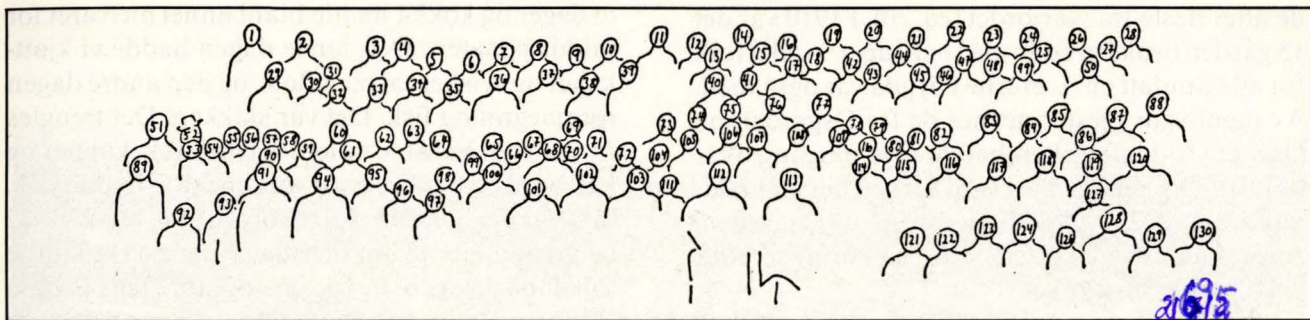
Nygård, 51. Haldis Narjord, 52. Gjertrud Narjord, 53. Anne Myre, 54. Petra Narjord, 55. Elianna Grue, 56. Johannes Lillenaarjord, 57. Tora Tollan, 58. 59. Marie Nylend, 60. Nils Krog, 61. 62. Petnilla Gløtvold, 63. Olav Nylend, 64. Gjertrud Persa, 65. Johannes Bredalslien, 66. Nils Sæter, 67. Sigrid Ryen, 68. Ingrid Ryen, 69. Elianna Bækken, 70. Kirsti Odden, 71. Marit P. Ryen, 72. Tobias Gløtvold, 73. Margrete Odden, 74. Jon J. Ryen, 75. Rasmus Odden, 76. Knut Sigvart Odden, 77. Petter Odden, 78. Signe Krog, 79. Berit Odden, 80. Jon K. Ryen, 81. Tora Krog, 82. Knut Ryen, 83. Anders Nygård, 84. Dina Ryen, 85. Olava Ryen, 86. Petronille Sæter, 87. Kjerstina Nygård, 88. Berit Kjerstina Grue, 89. Leif Gløtvold, 90. Maren Ryen, 91. Kirsti Ryen, 92. 93. Ragnhild Ryen, 94. Bergljot Gløtvold, 95. Olga Myre, 96. Marta Nylend, 97. Anne Bækken, 98. Helga Nygård, 99. Sigrid Nygård, 100. Signe Nygård.

Bryllup på Bækken i Narjordet i 1926

Om sommeren 1910 giftet Berit Ryen og Knut Sigvart Odden seg. Begge var fra Narjordet, hun fra Ryen og han fra Odden, der bryllupet sto. På bildet, som er tatt av Peder J. Bredalslien, ser vi brurfolk og gjester foran hovedbygningen på Odden. Brur (79) og brurgom (76) sitter i forreste rekke midt på bildet. Brurgommen har sine nærmeste bak seg og til høyre for seg: broren Petter Odden (77), faren Rasmus Odden (75),

mora Margrete Odden (73), søstera Kirsti Odden (70) og førefolka Marit (71) og Jon Ryen (74). Brura har sine nærmeste til venstre for seg: broren Jon K. Ryen (80), søstera Anne Bækken (97) og førefolka Olava (85) og Anders Nygård (83). I forreste rekke finner vi de sju brurpikene: Sigrid Ryen (67), Ragnhild Ryen (93), Bergljot Gløtvold (94), Olga Myre (95), Marta Nylend (96), Helga Nygård (98) og Signe Ryen (100). Av gjestene var

1. Jens Ryen, 2. Ole Langen, 3. Jakob Mestvedthagen, 4. Kirsti Mestvedthagen, 5. Marie Volden, 6. Manda Vangskåsen Nysted, 7. Marit Volden Bækken, 8. Tora Røste Bjørgan, 9. Kristine Mestvedthagen Ryen, 10. Teoline Holm Engesvold, 11. John Johnsen Ryen (sen.), 12. Torbjørn Ryen, 13. Magnus Ryen, 14. Aksel Nygård, 15. Ole E. Bækken, 16. Erling Nylend, 17. Jostein Høisen, 18. Thomas Høisen, 19. Konrad Engesvold, 20. Rolf Odden, 21. John Johnsen Ryen (jun.), 22. Harald Ryen, 23. Leif Gløtvold, 24. Ole J. Nygård, 25. Ragnar Odden, 26. Paul Nordheim, 27. Leif Ryen, 28. Helmer Narjord, 29. Ragnhild Ryen, 30. Maren Ryen Sæther, 31. Gerd Langen Kverneng, 32. Johanne Siksjø, 33. Olga O. Ryen, 34. Lusie Jamtvold, 35. Helga Nygård Skjevdal, 36. Anna Odden, 37. Jens Narjord, 38. Lisabet Ryen, John K. Ryen, 40. Knut Odden, 41. Per Narjord, 42. Ole Sund, 43. Klaus Engesvold, 44. Ole A. Nygård, 45. Gerhard Bredalslien, 46. Peder Bækken, 47. Petter Odden, 48. Ole Ingmar Ryen, Tobias Gløtvold, 50. Martin Ryen, 51. Ingvald Krogh, 52. Rasmus Odden, 53. Hans Krogh, 54. Katrine Krogh, 55. Helga Langen, 56. Marit Sund, 57. Marit Bækken, 58. Petra Narjord, 59. Berit Narjord, 60. Hans Narjord, 61. Aslaug Narjord, 62. Jostein Narjord, 63. John Narjord, 64. 65. Margrete Ålen, 66. Anna Bakken Ryen,

67. Dina Ryen, 68. Ingeborg Nyrønning, 69. Berit Odden, 70. Arnulf Odden, 71. Ingeborg Nylend, 72. Margit Gjelten, 73. Trygve Klute, 74. Solveig Bonna, 75. Narve Bonna, 76. Erling Bækken, 77. Olaf Iv. Bækken, 78. Eli Anna Bredalslien, 79. Marie Bredalslien, 80. Tora Røros, 81. Johs. Bredalslien, 82. Elianna Bredalslien, 83. Johannes Bredalslien, 84. Johanne Nyrønning, 85. Tora Nyrønning, 86. Agnes Nyrønning, 87. Edvard Nyrønning, 88. Peder J. Ryen, 89. Ryen, 90. 91. Engebret Nylend, 92. Olav Krogh, 93. Olga Krogh, 94. Ingeborg Nylend, 95. Tore Nymoene, 96. Per Nymoene, 97. Erling Nymoene, 98. Petronille Nymoene, 99. Edith Nyrønning, 100. Olav E. Nylend, 101. Marie Nylend, 102. Mikkel Bækken, 103. Elianna Bækken, 104. Aase Bækken, 105. Olava Nygård, 106. Eline Gjelten, 107. Inga Bækken Nøren, 108. Solveig Engesvold Langøigjelten, 109. Paula Nymoene, 110. 111. Eline Nygård Nyhaug, 112. Olaf Bækken, 113. Kaspara Bækken, 114. Ingebjørg Narjord Bækken, 115. Iver Wolden, 116. Ingeborg Wolden, 117. Anna Gjelten, 118. John Iv. Bækken, 119. Sigrid Nygård, 120. John Nygård, 121. ALf Rønningen, 122. Ingvald Nygård, 123. Harald Nygård, 124. Odd Bækken, 126. Leif Bækken, 127. Signe Nygård Eide, 128. Magne Narjord, 129. Ragnar Ryen, 130. Hans Ryen.

de aller fleste fra Narjordet (ca. 70). I 1910 var det 15 gardar/bruk i grenda, og i bryllupet var det folk fra alle unntatt en. Lærerne i bygda var også med. Av utenbygds gjester nevnes de fra Osgarden på Os, der Oddenfamilien hadde mye omgang. Når folk fra Odden var på Os til kirke eller i et eller anna ærend ellers, tok de gjerne inn på Osgarden. Andre utenbygds gjester var slektninger eller bekjente av brurfolket.

16 år senere var det bryllup på nabogarden til Odden; Kaspara Bækken fra Bækken på Nøren giftet seg med Olav Bækken fra Bækken i Narjordet. Igjen er det P. J. Bredalslien som har tatt bilde av brurfolk og gjester foran hovedbygning i bryllupsgarden.

Kaspara Bækken forteller fra sitt bryllup: «Vi giftet oss den 14. juli i 1926 og bryllupet sto her på garden. Det var godt over 100 gjester. Alle som hørte bygda til ble bedt, både voksne og unger. Ei uke eller to før bryllupsdagen gikk far til brurgommen gardimellom og ba til bryllup. I god tid måtte en begynne å tenke på forberedelsene til bryllupet. En måtte vaske og ordne, og tenke på maten. Vaske rundt i huset gjorde en nå vel forresten i alle fall. Det var støtt husvask tidlig om sommeren etter at en hadde flytta ut i sommårstuggu, så huset var nok i orden. Som oftest var det bryllup om sommeren. Var det fint vær, kunne en være ute. Ellers kunne det bli trangt om plassen. Det måtte til mye mat når det skulle komme så mange gjester. Så det ble slaktet og bakt og brygd øl. De siste dagene før bryllupet var hektiske. Vi hadde kokke som kom hit 3-4 dager før bryllupsdagen. Det var Ingrid Sæther fra Tufsingdalen. Det var hun som var «sjef» og holdt alle tråder i sin hånd. Bryllupet vårt varte i

to dager og kokka hadde blant annet ansvaret for middagsmaten. Den første dagen hadde vi kjøttkaker og sviskegrøt med fløte, og den andre dagen rømmegrøt og fisk. Det var skikken. Det trengtes mye utstyr. Vi lånte tallerkner, bestikk, kopper og kar, bord og benker borti gardene til vi hadde nok. Slik var det helt til lokalet Solvang ble bygd i 1932 og grenda kjøpte inn det som trengtes. Da kunne folk låne det de behøvde der, og store lag ble også etterhvert holdt i Solvang. Men det var brylluper hjemme på gardene lenge etter at lokalet ble bygd, ihvertfall til uti 1950-åra.

Dagen før bryllupet kom de som bodde nærmest med bening. De som bodde langt unna, hadde med seg mat bryllupsdagen. Somme utabygdgjester kom óg dagen før, og de lå over i gardene bortover i grenda. Folk hadde med seg brød, gom, smørformer, lemse, mjølk, fløte, ost, vafler, stekbrød, flatbrød. Alt var laget til så godt og fint som det gikk an. En satt nå en dag og stekte stekbrød når en skulle i bryllup. En måtte ha med seg såpass med mat at det skulle rekke. Det ble som regel mat til overs, og da fikk folk med seg noe hematt. De som kom med bening, måtte sjølsagt få seg noe i livet. De fikk en matbit og fikk smake på ølet som var brygd til bryllupet.

Det var kvinnfolk fra gardene rundt i grenda som var med og hjalp til både med forberedelsene og med servering og anna arbeid under sjølve bryllupet. Karhjelp var det ikke så mye bruk for. Under bryllupet var det særlig ungjentene som hjalp til. Men de var samtidig gjester.

Anna Knoff og Petter Oddens brurfølge kjører ut fra Odden i Narjordet i november 1924

Bryllupsdagen starta med frokost for gardens folk og for langveisfarende gjester som hadde kommet dagen i forvegen. Ei av venninnene mine kom og pynta brura, hjalp meg med sløret og forskjellig. Jeg hadde kvit brukjole. Det var blitt vanlig i 1926. Andre dagen hadde jeg en lys blå kjole. Utover dagen samla folk fra bygda seg i bryllupsgarden, og etter at alle hadde fått seg mat, reiste vi til kirka. Vielsen var ved ett-to-tida, og det tok nå vel et par timer å kjøre til Os. Den gangen var det

så få biler i bygda at vi måtte kjøre med hest. Mannen min var en av de første i Narjordet som kjøpte bil, og det var i 1927-28 eller deromkring. Hestene var blankstrigla og hadde stasseletøy, og jeg husker at mannen min og jeg kjørte i trille. Vi hadde to brursvenner, Aksel, bror min, og Erling, bror til Olav. Det var som regel nære slektninger som ble bedt om å være brursvenner. De skulle greie med hestene og kjøretøyet. I brurfølget vårt var det nok en 10-15 hester. Først kjørte

Olav Bækkens første bil som han kjøpte ca. 1928-29

førefolka og så kom brurfolka med de to brursvennene. Alle kunne ikke være med til kirka. Noen måtte være hjemme for å ta seg av arbeid som måtte gjøres, og stelle istand slik at alt var ferdig når brurfølget kom tilbake fra Os. Noen fra hver gard var med til kirka, fortrinnsvis de eldste, men også de andre hvis de kunne komme fra. Førefolka gikk foran brurparet oppover kirkegolvet. Under vielsen sto brurpikene i en ring bak brurparet. Vi hadde ti brurpiker. Det var slektninger og naboer som var brurpiker. Var det mange jenter som var passe gamle til å være

brurpiker, så kunne det bli ganske mange. Alle måtte sjølsagt få være med. Førefolka var nære slektninger til brurfolket. Mine førefolk var John Bækken og Anna Gjelten, og førefolka til Olav var Marie og Olav Nylend.

Etter vielsen tror jeg vi hadde en kopp kaffe før tilbaketuren begynte. Tilbaketuren foregikk på samme måten som turen til kirka. Det var førefolka som kjørte først og brurparet og brursvennene i vogn nr. 2. Brurfølget var lengre på tilbaketuren, for noen av gjestene hadde møtt opp i kirka og ble med til Narjordet etterpå.

Brurpikene i Kaspara og Olav Bækkens bryllup. Bakerste rekke fra v.: Eline Gjelten (Langøien), Solveig Engesvold (Langøigjelten), Inga Bækken (Nøren), Olava Nygård, Ingeborg Nylend. Første rekke fra v.: Eline Nygård (Nyhaug), Margit Gjelten, Ingebjørg Narjord (Bækken), Paula Nymoen.

Grøten spelles inn i bryllupet til Marit og Gerhard Bredalslien, den 22. juni 1935

Da vi kom tilbake til Narjordet, var middagen snart ferdig og borda var dekt. Attmed smørformene som sto bortover borda var det satt storkaker på kant. Storkaker var runde sirupskaker med initialene til brurfolket på. Kakene hadde vi bestilt hos bakeren

på Os. Men utover smørformene og storkakene var det ingen pynt på borda.

Etter at naboene hadde vært hjemmom med hestene, og folk hadde fått stelt seg litt, gikk vi til bords. Brurparet satt best plassert og de nærmeste

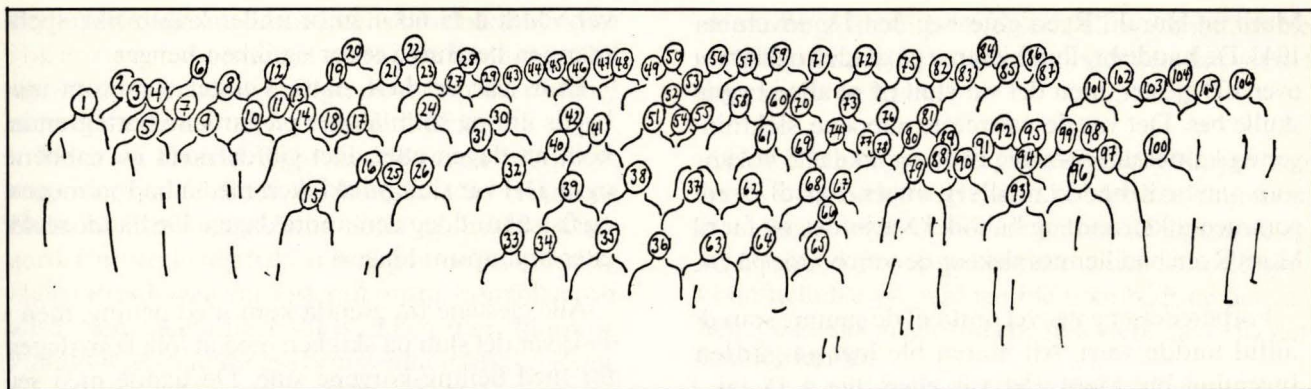
slektningene satt nærmest oss. Foreldra mine satt ved sida av meg og foreldra til Olav satt ved sida av han. Foreldra skulle sitte attmed brurparet. Det var mange som skulle ha mat, og det var flere bordsetninger. Det måtte vaskes opp etter hver bordsetning, så det tok si tid. Etter middagen var det kaffe. Og så til slutt var det dans i vognskjælet. De la nytt golv i anledning bryllupet, og jeg husker det var dans borti der hele sommeren etterpå. Vi drev på til lyse morgenen. Hele bygda var med. En kunne ikke sette att noen. Somme gikk hematt en tur for å ta fjøs-stellet, men de kom att utpå dagen i god tid før middag. Da gikk folk rundt og prata, og de så på brurgavene. Alle hadde med seg gaver. Det var krustøy, glass, sengetøy, duker – ting som en hadde bruk for.

Den 2. dagen var det vanlig «å spelle inn grøten», som de sa. Spellmenn gikk i spissen når de skulle inn til bords, og noen av gjestene bar grøtbollene. Etter middagen var det kaffe og så var det slutt på festen.

Hvis Berit og Knut Sigvart Odden hadde kunnet fortelle om sitt bryllup i 1910, ville vi nok i store trekk fått høre det samme som Kaspara Bækken har fortalt oss om sitt bryllup i 1926. Det var etter 1926 at det begynte å skje forandringer. Det blir snart slutt med å kjøre med hest til kirka for eksempel. Aksel Nygård har fortalt at da han giftet seg i 1937, ble brurfølget fraktet til Os med lastebil. Bilen får nok ta mye av skylda for at bryllupsskikkene forandra seg. Det ble lettere for folk å forflytte seg. Det var inga dagsreise lenger å dra for eksempel fra Dalsbygda til Narjordet, så gjester som ikke hadde så altfor lang vei kunne komme seg att og fram på dagen. Sjøl om skikken med to-dagers bryllup hang i, har den nå lenge vært en saga blott. Ettersom det ikke lenger var hester og vogner å holde orden på, skulle en tro at brursvennene snart ble overflødige. Krigen, med knapphet og restriksjoner, gjorde sjølsagt sitt til at ting forandra seg og tradisjoner ble brutt.

Marit og Harald Ryens bryllup, den 13. november 1943

1. Ragnhild Ryen 2. Erling Nylend 3. Jens Ryen 4. John J. Ryen jun. f. 1900 5. Ingeborg Narjord Bekken 6. Georg Bekken 7. Mikkel Bekken 8. Sverre Odden 9. Anna Bakken Ryen 10. Gudrun Nylend 11. Hans Narjord 12. Magnus Ryen 13. Gerhard Bredalslien 14. Kirsti Mestvedthagen 15. Sigurd Mestvedthagen 16. John J. Ryen sen. f. 1872 17. Noralf Ryen 18. Olga N. Ryen 19. Magnhild Mestvedthagen 20. Erling Nymoer 21. Alise Ryen Westlund 22. Knut Odden 23. Hjørdig Bekken Singsås 24. Lars Trøan 25. John J. Ryen d.y. f. 1937 26. Embret Østigård 27. Borghild Narjord 28. Per Narjord 29. Helga Narjord Gjelten 30. Olav Nylend sen. 31. Sofie Østigård 32. Ole Ingmar Ryen 33. Magny Elise Nylend 34. Emma Presthagen Nymoer 35. Anna Mestvedthagen Norum 36. Olga Presthagen Nymoer 37. Bruden: Marit Nøren 38. Brudgom: Harald Ryen 39. Inger Kjerstine Ryen 40. Johanna Trøan 41. Olga Marie O. Ryen 42. Jon Nygård 43. Magne Narjord 44. Elfrida Nygård Johaug 45. Inga Bekken 46. Eli Anna Bredalslien Svendson 47. Sigrid Ryen 48. Haldis Nøren 49. Sigrid Nøren 50. Rolf Odden 51. Mikkel Ryen 52. Oddlaug Nøren 53. Jorun Trøen Engåvold 54. Laura

Utby 55. Ola P. Nøren 56. Ole J. Nygård 57. Trygve Gløtvold 58. Alf Utby 59. Alf Rønningen 60. Ingeborg Nylend 61. Petra Nøren Nymoer 62. Oleanna Nøren 63. Solveig Ryen Foss 64. Inga Trøan Halvorsen 65. Kjellaug Presthagen Nøkleby 66. Per Olav Nøren 67. Engebret Presthagen 68. Per Nøren 69. Helga Presthagen 70. Berit Odden 71. Gunnar Odden 72. Harald Nygård 73. Gudrun Odden 74. Stein Presthagen 75. Ole A. Nygård 76. Berit Narjord 77. Inger J. Ryen Odden 78. Aud Bekken Høsøien 79. Brynhild Mestvedthagen Grue 80. Margit Ryen 81. Margrete Ålen 82. Sigurd Nøren ? 83. Aksel Nygård 84. Johannes Bredalslien 85. Jostein Narjord 86. Aksel Bekken 87. Ragnar Ryen 88. Pauline Ryen Røste 89. Olaug Ryen Nygård 90. Erna Bekken Høistad 91. Nora Rønning 92. Signe Ryen Jensvold 93. Magne Bekken 94. Per Mestvedthagen 95. Olga Krogh Presthagen 96. Petter Ryen 97. Tore Mestvedthagen 98. Harald Presthagen 99. Jakob Mestvedthagen 100. Erling Bekken 101. Bjarne Narjord 102. Jens Narjord 103. Asbjørn Nøren 104. Einar Nøren 105. Harald Nøren 106. Leif Gløtvold.

Marit og Harald Ryen giftet seg den 13. november 1943. De hadde bryllup hjemme på gården og det var over 100 gjester, men det var slutt på at alle i bygda skulle bes. Det var de nærmeste naboene, slektninger og kamerater som ble bedt, og ikke alle voksne som var bedt hadde med seg unger. Far til brudgommen gikk rundt og ba folk i Narjordet, og far til Marit Ryen bad hennes slekt og de som bodde på Os.

Forberedelsene var vel omtrent de samme som de alltid hadde vært. All maten ble lagt på gården. Ingenting ble kjøpt, det var ellers lite å få tak i ettersom det var midt under krigen. De slakta og bakte til bryllupet, men rundvask var det ikke. De hadde akkurat flytta inn att fra sommårstuggu, så huset var i orden. Husets folk sto for bryllupsforberedelsene, men like før og under bryllupet hadde de ekstra hjelp. Kokkene kom dagen før. Det var Kaspara Bækken og Lisabeth Stenset. Kaspara Bækken var fra samme grenda som brura, og derfor var det naturlig å spørre henne om hun ville hjelpe til. Noen jenter var med og hjalp til samtidig som de var gjester. Det var Ragnhild Ryen, Ingebjørg Bækken, Anna Bakken Ryen, Margit Ryen og Magnhild Mestvedthagen. De forlangte inga betaling, men fikk en ting som takk for hjelpa. Og dagen etter bryllupet ble kokker og serveringshjelp bedt på et lite etterpålåg.

Bord og dekketøy lånte de i Solvang (lokalet) av Narjords Vel. Solvang hadde vært ferdig siden 1932, men det var ikke så mange lag der til å begynne med. Det var ganske vanlig å ha middagen hjemme på garden og dansen i Solvang. I Marit og Harald Ryens bryllup var det slik. På den tida var det trekkspillmusikk som var gjevest, og de hadde spellmann fra Røros, Aksel Holmberg. Ettersom det

var vondt å få tak i smør under krigen fikk spellmannen betaling i smør og ikke i penger.

Dans var det hele natta. Gjester som kom utabygds ifra og som lå over på gardene borti grenda, kom att dagen etter. Det gjorde noen av naboene også. Det var slutt på skikken med å ha rømmegrøt og fisk til middag den andre dagen. De hadde rester etter bryllupsmiddagen.

Alle gjestene fra grenda kom med bening, men i 1943 var det slutt på skikken med at folk kom dagen før med beningskorgene sine. De hadde med seg mat da de kom bryllupsdagen, og det var lemse, gom, sirupskake, smørformer, – somme hadde smør i kummer, noen hadde med seg litt kjøtt. Det var bestandig ei som tok imot beninga. Hun ble kalt matmor. Slik var det her óg. Det var Olga, søster til brugommen. Hun skulle holde rede på fat og kakkølper, og sørge for at folk fikk med seg hematt noe av bryllupsmaten.

Storkaker, som tidligere alltid hadde hatt plass på matbordet attmed smørformene, hadde de ikke i bryllupet til Marit og Harald Ryen. Det var kanskje mangelen på råvarer under krigen som gjorde at storkakene forsvant fra bryllupsbordet.

Bryllupet til Marit og Harald Ryen varte i 2 dager slik skikken hadde vært før, men likevel har det skjedd forandringer. Det var altså ingen som kom med bening dagen før bryllupet. De eneste overnattingsgjestene var bruras foreldre. Gjestene kom først på bryllupsdagen. Den tradisjonelle andre-dagen er det bare rester igjen av.

Tradisjonen tro hadde Marit Ryen «bruklear». Det var Astrid Nøren. Hun kom og pynta brura og hjalp henne med sløret. Utpå dagen samla bryllupsgjestene seg i bryllupsgarden og fikk en matbit for de dro til kirka. Kristen Langøien fra Os kom og henta

bryllupsgjestene med buss, mens brurfolket ble kjørt i bil av en av naboene. Det var få som hadde egen bil og bussen tok ikke så mange, derfor var det på langt nær alle som kunne være med til kirka.

Marit og Harald Ryen hadde ingen brurpiker, men de hadde førefolk; hennes var Helga og Halstein Presthagen, hans Sofia og Embret Østigard. Embret Østigard var brurgommens onkel og Helga Presthagen var søster til brura. Førefolket var altså nære slektninger slik skikken tilsa. Marit og Harald Ryen hadde også brursvenner; Mikkel Ryen, som var bror til brurgommen og Ola Nøren som var bror til brura. De hadde riktignok verken hester eller vogner å kjøre med lenger, så de hadde knapt noen oppgaver utover det å være gjester i bryllupet.

Etter vielsen dro brurfolk og gjester tilbake til Narjordet der alt var gjort klart og middagen venta. Det ble servert kjøttkaker og hembrygd øl, og moltkrem til dessert. Marit Ryen husker at hun fikk ei stor treskje og brurgommen ei bitte lita skje til å spise moltkrem med. Ofte fant en på slike ting for å lage litt moro. Aksel Ryen kan huske en episode fra bryllupet på Odden i 1910. Han var bare 5 år, men han husker at dansen hadde begynt i sommårstuggu og folk var ute på tunet. Da fikk de se to triller som kom kjørende nedover veien, fulle av folk som var utkledd, og som huja og lagde spetakkel. Noen sa at nå fikk de besøk av Gammel-Erik. Da ble 5-åringen redd og sprang inn og gjømte seg bak spellmennene, faren John Nygård og Ellev Holm. Der følte han seg trygg. Men så kom de ubedte gjestene inn i stua og begynte å danse. Da hoppa gutten ut gjennom glaset og sprang hematt, låste døra og fór opp på loftet og gjømte seg under sengklærne.

Det var vanlig å finne på slikt for å lage litt moro. Det hendte at de prøvde å gjømme bort brura like før

de skulle gå til bords for eksempel, og stabbdans ble det ofte når det led ut på natta. I det hele tatt var det mye moro og leven.

Den 3. juli samme året giftet Ingeborg Narjord seg med Georg Bækken. Heller ikke i dette bryllupet var alle i bygda bedt. De bad de nærmeste grannene og kamerater som var på samme alder som de sjøl. Gammelfolka på gardene ble ikke bedt og det var heller ikke slik at alle ungene fikk være med, slik det hadde vært før.

Ellers var det bedt slektninger både fra Narjordet, Røros, Os og Drevsjø. Det var far til brurbrurgommen som gikk rundt og bad til bryllup. Ennå hadde det ikke blitt vanlig å sende skriftlig innbydelse. Det var vanskelig å få tak i mat, men Georg Bækken hadde klart å få kjøpt fersk sei fra Trondheim og et par åttinger med røe fra uti Tufsingdalen. Menyen på bryllupsdagen var det nok ikke tradisjonen som bestemte; en måtte ta det en hadde. Det ble servert rømmegrøt og fisk, hembakt flatbrød og hembrygd øl bryllupsdagen. Om kvelden hadde de smørbrød med ekte geitost kjøpt på svartebørsen. Like vanskelig var det å få tak i klær. Ikke desto mindre hadde Ingebjørg Bækken kvit kjole og gullsko. Brurgommen hadde klart å få tak i mørk dress med lyse striper. Å få seg så fine klær under krigen var helt utrolig, og det sitter derfor som spikret i minnet. Klærne en skulle ha på seg som brur og brurgom var i høg grad bestemt av skikk og bruk. Vi husker at Kaspara Bækken fortalte at da hun giftet seg i 1926, hadde det blitt vanlig med kvit brukkjole. Ei brur som var gravid måtte imidlertid ha svart kjole og være foruten både slør og brurpiker. Under krigen ble det nå slik at en måtte bruke det en

Ingebjørg og Georg Bækkens bryllup i Solvang i Narjordet, den 3. juli 1943

hadde. Brurpikene forsvant også i denne perioden. Ingebjørg Bækken forteller at de hadde ingen brurpiker fordi de ganske enkelt ikke klarte å skaffe stoff til kjoler.

Bening var det i Marit og Harald Ryens bryllup og det var det òg i Ingebjørg og Georg Bækken sitt. At skikken med bening overlever krigen er helt naturlig. Så knapt som det var med alle ting var folk avhengig av hjelp og omtanke fra naboer og slektninger.

Bryllupene til Marit og Harald Ryen og Ingebjørg og Georg Bækken var like i mangt og mye. Ingebjørg og Georg Bækken hadde verken føre-

folk eller forlovere. Det ser ut som om det på denne tida var vakling, noen hadde, andre hadde ikke førefolk/forlovere. Tidligere var det vanlig med to brursvenner. Ingebjørg og Georg Bækken hadde en. Det var Ragnar Ryen som var en god kamerat av dem begge. De hadde skjenkesvenn i bryllupet sitt også. Gjestene fikk hvert sitt glass «pons» etter at dansen hadde begynt. Det var vanlig med «pons» i bryllupene, men ellers ble det ikke servert så mye brennevin.

I de ti åra Solvang hadde stått ferdig var det mange som hadde hatt bryllupsdansen der, men Ingebjørg og Georg Bækken hadde bryllups-

middagen der også. Både under middagen og under kaffen etterpå var det taler, og de sang. Ingen sanger var skrevet i anledning bryllupet, men de sang sanger alle kunne. Det var kanskje ikke vanlig i bryllup, men her falt det naturlig ettersom det var mye sang og musikk hjemme hos både brur og brurgom. Det var brørne til brura som spilte til dans i bryllupet, Jostein Narjord spilte fele og Magne Narjord orgel. De hadde med seg Sigmund Husdal med trekkspill, for trekkspill måtte det være!

Noen andre dag i tradisjonell forstand var det ikke. De som hadde vært med og hjulpet til ble bedt til etterpålag sammen med annen ungdom og tilreisende gjester. Det var ingen tradisjonell andre dags middag, folk som var bedt til etterpålag kom først om kvelden.

Margit og Magnus Ryen hadde bryllup i Jo-Pålsagården, den 31. oktober 1953. Det er det siste bryllupet i Narjordet der alle i bygda var bedt. Riktignok var det antagelig bare ungene til de nærmeste naboene som var med. Allerede 10 år før, i bryllupet til Marit og Harald Ryen og i bryllupet til Ingebjørg og Georg Bækken var ikke skikken å be hele bygda fast lenger. I 1953 er det blitt vanlig med skriftlig invitasjon.

Det var omkring 125 gjester i Jo-Pålsagården. Det ble ikke tatt bilde av brurfolk og bryllupsgjester samlet foran hovedbygningen i bryllupsgården slik det finnes så mange eksempler på fra tidligere. Margit og Magnus Ryen var til Røros før vielsen og ble fotografert sammen med forlovere og brurpiker. De aller fleste gjestene var bygdefolk og naboer, og slektninger av brurfolket som begge var fra Narjordet.

I fire andre brylluper mellom 1910 og 1943

og ganske sikkert i alle andre brylluper i denne perioden, hadde brur og brurgom 2 førefolk hver. I 1953 har førefolka blitt borte. Nå har brur og brurgom hver sin forlover. Førefolka var bestandig nære slektninger av brurfolka. Forloverne til Margit og Magnus Ryen var slektninger, men forloverne kunne like gjerne være venner av brurfolket, og ettersom de skulle være vitner under vielsen, måtte forloverne være myndige. I

Margit og Magnus Ryen, den 31. oktober 1953. Brurpiker fra v.: Solvår Høisen, Johanne Sofie Vangskåsen, Elin Høisen, Inger Ryen. Forlovere: Gudrun Ryen og Alf Myre.

1953 var det ikke lenger vanlig med brurpiker, men Margit og Magnus Ryen hadde fire.

Bryllupsdagen starta med frokost for husets folk og tilreisende gjester som hadde kommet dagen før. Margit Ryen hadde brurpynterske, og etter at brura var pynta, dro brurfolk, forlovere og brurpiker til fotografen. Litt senere kom det buss og henta alle de som skulle til vielsen i kirka. I 1953 var det fortsatt bare noen få som hadde egen bil.

Olga O. Ryen og Marie Mo var kokker i bryllupet og seks jenter fra nabolaget var oppvartere. Middagen var klar da brurfolket kom tilbake fra Os. Borda var dekt, og pynta med mose, kvister og evighetsblomster som de hadde tørka sjøl. Skikken har forandra seg fra den gangen da smørformer og storkaker var satt utover borda og utgjorde pynten. Brurparet hadde den beste plassen ved bordet. Nærmest dem satt forloverne, foreldre og søsken. Det ble servert fiskepudding som forret, kjøttpudding som hovedrett, molter til dessert og hembrygd øl å drikke. Menyen bryter altså med den gamle skikken med kjøttkaker og sviskegrøt til middag den første dagen. Margit Ryen forteller at det ikke var i tankene en gang å servere rømmegrøt og fisk verken første eller andre dagen. Det er en tradisjon som har blitt tatt opp att senere.

Det var ingen taler under middagen ettersom det var flere bordsetninger. Under kaffen var det noen som sa noen ord, bl.a. læreren i bygda, Olav Bækken.

Tradisjonen med brurgaver holder seg og folk gir fortsatt i 1953 gaver som brurfolket har bruk for: krustøy, sengetøy, kopper og kar, litt sølvtøy, toalettbøtter.

Tradisjonen med bening har også forandra seg. I 1953 hadde det blitt vanlig å ta med seg ei kake når en skulle i bryllup. Kaka tok en med bryllupsdagen. Det var bare ei gammel nabokone som kom dagen i forveien med beningskorg med tradisjonelt innhold. Mor til brura sto for på kjøkkenet. Hun tok imot beninga og sørget for at folk fikk rette fat og kakløper med seg tilbake. En brukte å sende en smakebit hematt med folk, særlig hvis det var noen att hjemme som ikke kom i bryllupet.

Etter et sent kveldsmåltid var bryllupet over. Vanligvis brukte det å være dans i Solvang, men i bryllupet til Margit og Magnus Ryen var det bare en del av ungdommen som fortsatte i Solvang etter kveldsmaten.

Noen andre dag kan en knapt snakke om i 1953. Det var ingen av naboene som stakk hematt til morgenstellet i fjøset og kom att etterpå. Den skikken var det helt slutt på. Men det var etterpålåg for kokkene og oppvarterene, og for gjester som hadde overnatta på garden. Kokkene hadde betaling, mens oppvarterne ikke forlangte noe. De fikk en gjenstand som et minne, og så ble det gjort litt stas på dem ved å be dem til etterpålåg.

I løpet av 40 år, mellom 1910 og 1950, skjedde det store forandringer i bryllupsskikkene i Narjordet. Noen få bilder var utgangspunktet for denne vesle undersøkelsen, bilder som i seg sjøl gir gode opplysninger, bl.a. om klesskikk og om skikken med å pynte huset med bjørkegrener og flagg. En kan lese direkte ut av bildene hvor store bryllupene var, alderen på gjestene, at det var skikk å ha brurpiker, kokker og serveringshjelp er gjerne fotografert med forkle osv. Det eldste bildet er fra 1910, og sjøl om de aller fleste av de som er

med på dette bildet er borte, var det mulig å identifisere nesten alle de som var med i bryllupet. Andre ting som hadde direkte tilknytning til bryllupet på Odden kom også fram. Det nest eldste bryllupsbildet ble tatt i 1926 og dette bildet var et bedre utgangspunkt enn bildet fra 1910 fordi en i større grad kunne supplere med opplysninger fra informanter. Brura på bildet kunne sjøl identifisere de fleste som er avbildet, og hun og flere andre kunne fortelle både om bryllupet på Bækken og generelt om skikk og bruk i forbindelse med brylluper i Narjordet. Jo yngre bildene er, jo enklere blir det sjølsagt å skaffe opplysninger om dem. På den andre sida blir det etterhvert mindre en kan lese ut av bildene. Fra det siste bryllupet som er omtalt i artikkelen, Margit og Magnus Ryens bryllup i 1953, har vi den typen bilde som senere har blitt vanlig, nemlig brudebildet tatt i atelieret hos fotografen. Slike bilder forteller ikke stort. Arbeidet med artikkelen har vist hvor stor betydning gamle

fotografier har som kilde; en håndfull bryllupsbilder var utgangspunktet som avstedkom en ganske stor mengde informasjon om bryllupskikkene i Narjordet. Til nærmere ettertanke kan det opplyses av Musea i Nord-Østerdalen i løpet av de ti siste åra har samla inn ca. 29.000 bilder.

INFORMANTER:

Asbjørn Odden
Marit Odden
Knut S. Odden
Kaspara Bækken
Margit Ryen
John Ryen
Asbjørn Ryen
Marit Ryen
Harald Ryen
Aksel Nygård
Ingebjørg Bækken
Georg Bækken